

DEVIANT GEDRAG VAN MEISJES

EEN TOEPASSING VAN HET DIFFERENTIELE SOCIALISATIE- PERSPECTIEF

Johan BLOMME

1. Inleiding

In toenemende mate wordt de verklaring van kwantitatieve en kwalitatieve verschillen in deviant (c.q. delinquent) gedrag van meisjes het voorwerp van criminologisch onderzoek. Deze verruiming in het aandachtsveld kwam evenwel moeizaam tot stand. Hoewel het aan verklaringen omtrent de oorzaken van deviant gedrag van meisjes nooit ontbroken heeft, toch onderschrijven de voornamelijk individueel-pathologische vooropstellingen die m.b.t. dit verschijnsel ontwikkeld werden de assumptie dat meisjes "... enkel in de wetenschappelijke belangstellingssfeer vallen indien ze sterk afwijken van de gangbare opvattingen over hoe een meisje of vrouw zich behoort te gedragen" (Hazekamp, 1980: 40).

Uitvloeisel van de gedachte dat de differentiatie in de geslachtsrollen als complementair beschouwd werd aan de biologische geslachtsdifferentiatie was dat met de vrouwenrol strijdig geacht gedrag als (biologisch) abnormaal gestereo-

typeerd werd. De conceptuele gelijkschakeling van de toegevozen positie 'geslacht' enerzijds en de langs socialisatieprocessen geïnternaliseerde geslachtsrollen (gender roles) anderzijds had belangrijke gevolgen voor zowel het criminologisch denken over als de justitiële reacties op meisjescriminaliteit (Harris, 1977; Davies, 1979). Wie er de gerechtelijke statistieken op raadpleegt komt vlug tot de vaststelling dat een meerderheid van de justitiële tussenkomsten t.a.v. meisjes geschieden op grond van moreel-zedelijke gevaarstoestanden, allerlei vormen van wangedrag en onhandelbaarheid, weglopen van huis, ongeoorloofd seksueel gedrag en andere gedragingen die in de rubriek 'statusdelicten' kunnen ondergebracht worden (1). Het is vooral de jurisdictie over statusdelicten die een weerspiegeling vormt van de patriarchale bescherming t.a.v. meisjes. Het hanteren van een traditioneel vrouwbeeld maakt de sekse-specifieke sanctionering van sociaal ongewenste gedragingen mogelijk. Niet zelden maken deze laatste het voorwerp uit van vaag omschreven wettelijke kwalificaties, waarop het principe van de dubbele standaard van moraliteit zich gemakkelijk laat toepassen (2). Een bevestiging hiervan vormen onderzoekingen naar selectiviteit in de rechtspleging. Uit deze studies kan afgeleid worden dat bij gerechtelijke tussenkomst t.a.v. meisjes andere dan louter strafrechtelijke normen als beoordelingscriteria fungeren (voor een overzicht, zie Chesley-Lind, 1978). De verklaring voor het zonder meer als stereotiep te omschrijven beeld van geregistreerde meisjescriminaliteit dient dan ook gezocht te worden in de door het gerecht gehanteerde beschermingsfilosofie die als juridisch equivalent van de parens patriae-doctrine doorgaat en in het medisch-psychologisch behandelingsmodel dat tot voornaamste hulpmiddel voor de resocialisatie van meisjes verheven werd. Anderzijds tonen de talrijke bevragingen van de niet-geregistreerde jeugdmisdadigheid aan dat delinquent gedrag van meisjes zich niet laat herleiden tot een homogene categorie gedragingen. De op grond van self-report studies bekomen evidentie laat toe te stellen dat het delictpatroon van meisjes sterk neigt naar dit van jongens en dat geslachtsverschillen in deviant en delinquent gedrag voornamelijk terug te voeren zijn tot de mate van betrokkenheid in diverse delicten (zie o.m. Gold, 1966; Hindelang, 1971; Jensen en Eve, 1976; Canter, 1982).

De laatste jaren valt tevens een heropflakking van de roltheoretische benadering van meisjescriminaliteit te constateren. In traditioneel-sociologische verklaringen wordt de geringe betrokkenheid van meisjes in delinquent gedrag toegeschreven aan hun gerichtheid op relationele doeleinden terwijl delinquent

gedrag van jongens geïnterpreteerd wordt vanuit hun oriëntatie op status-doelen (Grosser, 1951; Cohen, 1955; Morris, 1964) (3). In overeenstemming met de roltheoretische benadering is de door de feministische criminologie gelanceerde emancipatie-hypothese. Vertrekkend van de idee dat verschillen in rolpatronen ontstaan door een naar geslacht gedifferentieerd socialisatieproces, wordt door vertegenwoordigers van de feministische criminologie (Adler, 1975; Simon, 1975) de stelling geformuleerd dat wijzigingen in het vrouwelijk rolpatroon in verband kunnen gebracht worden met het (volgens hen) zowel in kwantitatief als kwalitatief opzicht gewijzigde beeld van meisjescriminaliteit. Hoewel met de feministische criminologie de theorievorming omtrent meisjescriminaliteit nieuw leven ingeblazen werd, toch leidde de geslachtsrollen-interpretatie van vrouwen- en meisjescriminaliteit (vooralnog) niet tot de uitbouw van een dynamische roltheorie. Veeleer blijft de aandacht stagneren rond de vraag of emancipatie tot criminaliteit leidt.

In wat volgt formuleren wij een aantal argumenten waaruit blijkt dat de emancipatie-hypothese niet zonder meer kan aanvaard worden en dat er weinig redenen zijn om aan te nemen dat er een direct verband bestaat tussen emancipatie en criminaliteit. Vervolgens tonen wij aan dat een belangrijk startpunt voor de verklaring van sekse-specifieke variaties in deviant gedrag gelegen is in de analyse van de wijze waarop socialisatieprocessen het gedrag van jongens en meisjes sturen in de richting van de overeenkomstig hun sekse geldende sociale rollen. Dergelijke oriëntatie houdt de mogelijkheid in te onderzoeken in hoeverre tussen jongens en meisjes bestaande verschillen in deviant gedrag kunnen verbonden worden met geslachtsspecifieke socialisatieprocessen.

2. Emancipatie en meisjescriminaliteit

Een belangrijke stimulans tot de kritiek op traditioneel als axiomata aanvaarde opvattingen omtrent meisjescriminaliteit vormt de feministische criminologie. Deze laatste dient geplaatst te worden in de context van de zich sedert het einde van de zestiger jaren manifesterende vrouwenbeweging. Door de feministische criminologie wordt uitdrukkelijk stelling genomen tegen de zienswijze dat de sekserolldifferentiatie terug te voeren is tot een aangeboren mannelijke of vrouwelijke

natuur. Centraal staat de opvatting dat onder invloed van een geheel van maatschappelijke veranderingsprocessen en vooral het emancipatie-streven van de vrouwenbeweging, wijzigingen zijn opgetreden in het vrouwelijk rolpatroon. Met name wordt een verband gelegd tussen de masculinisering van vrouwelijk gedrag en zowel in omvang als ernst gestegen vrouwen- en meisjescriminaliteit (Adler, 1975).

Anders is het evenwel gesteld met de empirische bewijsvoering van de emancipatie-hypothese. De resultaten van self-report onderzoeken tonen geen substantiële verschuivingen in geslachtsverschillen in delinquent gedrag aan bij de onderlinge vergelijking van studies verricht gedurende de laatste drie decennia (Gold en Reimer, 1975; Steffensmeier en Steffensmeier, 1980; Ageton, 1983). Aan de uit deze onderzoeken als een constante naar voren tredende bevinding dat meisjescriminaliteit een ruime spreiding naar delicttype kent werd door de feministische criminologie verkeerdelijk de conclusie verbonden dat meisjescriminaliteit zich onder invloed van een gelijkheidsideologie gewijzigd had in een in veel opzichten masculinistisch gedragspatroon. De verschillen tussen geregistreerde en zelfgerapporteerde meisjescriminaliteit enerzijds en de in temporaal opzicht stabiele geslachtsverschillen in self-report studies anderzijds tonen echter nogmaals aan dat geregistreerde meisjescriminaliteit een weerspiegeling vormt van stereotiepe assumpties daaromtrent. Dit laat ons, in navolging van Smart (1979), toe te stellen dat "... there is every indication that female juvenile delinquency has been 'sexualized' because of prevailing double standards of morality and the desire to protect girls who are promiscuous" (p. 56). Rekening houdend met de selectiviteit in de rechtsgang dienen ook wijzigingen in officiële criminaliteitscijfers met de nodige voorzichtigheid beoordeeld te worden. Het blijft immers de vraag of veranderingen in criminaliteitscijfers verband houden met veranderingen in het gedragspatroon van jongens en meisjes dan wel met fluctuaties in het opsporings-, vervolgings- en afhandelingsbeleid van de justitiële instanties. Twijfels omtrent het bestaan van een direct verband tussen emancipatie en criminaliteit worden ook gevoed door survey-onderzoeken. Studies waarin de houding van meisjes t.o.v. het feminisme onderzocht wordt op haar samenhang met delinquent gedrag leiden niet tot een eenduidige bevestiging van de emancipatie-hypothese. Zo bleek uit een onderzoek van Cullen e.a. (1980) dat identificatie met masculinistische eigenschappen een positief verband met misdadigheid opleverde. Alhoewel deze studie gedeeltelijk steun geeft aan de emancipatie-hypothese, toch was het effect van de factor 'geslacht' significant

groter hetgeen o.m. viel af te leiden uit het feit dat identificatie met masculinistische eigenschappen meer bij jongens dan bij meisjes bleek samen te hangen met delinquent gedrag.

Verder bleek uit studies als die van James en Thornton (1980) en van Norland e.a. (1981) dat het zich identificeren met als mannelijk beschouwde kenmerken en gedragspatronen meisjes eerder weerhield delicten te plegen.

Niet alleen vanuit empirisch, maar ook vanuit theoretisch oogpunt kunnen kritische bedenkingen geplaatst worden bij de emancipatie-hypothese. Allereerst dient gewezen op de beperkte reikwijdte ervan, aangezien de emancipatie-hypothese enkel als verklaring van wijzigingen in de omvang en aard van meisjes (- en vrouwen)criminaliteit wordt aangewend. Hiermee wordt andermaal een mono-causale verklaring aan de reeds bestaande toegevoegd. Veruit de meest belangrijke kritiek op de emancipatie-hypothese betreft de theoretische basis ervan. Nader beschouwd blijkt deze een bevestiging in te houden van traditionele assumpties omtrent de geslachtsrollen. De vooropstelling van Adler (1975) dat wijzigingen in het vrouwelijke rolpatroon en de daardoor toegenomen gelijkheidspositie van meisjes resulteren in een meer masculinistisch gedragspatroon vindt zijn oorsprong in de opvatting dat als mannelijk en vrouwelijk gedefinieerde kenmerken elkaars tegenpolen vormen. Vrij recentelijk komt de empirische houdbaarheid van de conceptualisering van masculiniteit en feminiteit als bipolaire attributen van een ééndimensioneel continuum echter op losse schroeven te staan. In dit opzicht kan verwezen worden naar een studie van Norland e.a. (1979). Hierin werd aangetoond dat identificatie met traditioneel als mannelijk beschouwde kenmerken en gedragspatronen niet noodzakelijk tegengesteld is aan de identificatie met als vrouwelijk beschouwde kenmerken en gedragspatronen. De opvatting als zou delinquent gedrag positief gerelateerd zijn aan masculinistische kenmerken en terzelfdertijd een negatief verband vertonen met als vrouwelijk beschouwde rolopvattingen werd door dit onderzoek niet bewaarheid. Het vooral door Adler (1975) benadrukken van de masculinisering van vrouwelijk gedrag kan derhalve bezwaarlijk als emancipatorisch beschouwd worden. Terwijl emancipatie uiteindelijk zou moeten leiden tot roldoorbrekend gedrag waarbij sociale rollen en sociale posities niet langer toegekend worden op basis van de sekse van het individu, blijft de biologische karakteristiek 'geslacht' in de emancipatie-hypothese als een belangrijk differentiëringsmechanisme fungeren. Op grond van de hier geplaatste kanttekeningen bij de emancipatie-hypothese kan o.i. geconcludeerd worden dat deze laatste

weinig belangwekkende gezichtspunten heeft toegevoegd aan het denken omtrent de oorzaken van meisjescriminaliteit. Het bewustzijn dat de geslachtsrollen-differentiatie mede de persoonlijkheids-, attitudinale- en gedragskenmerken van het individu bepaalt, leidde bij aanhangers van de emancipatie-hypothese niet tot een (maatschappij)kritische reflectie op de processen langs dewelke geslachtsrollen vastgelegd worden.

3. Differentiële socialisatie

Algemeen aanvaard is het gegeven dat het socialisatieproces, door Klaassen (1981: 2) gedefinieerd als "... de latente en manifeste beïnvloeding door het geheel van maatschappelijke omgevingsfactoren op de persoonlijkheidsontwikkeling van de mens", een sekse-specifiek gebeuren is. Representanten van beide geslachten zien zich dan ook niet zelden geplaatst voor sekse-specifieke rolverwachtingen die medebepalend zijn voor geslachtsverschillen in cognitieve en non-cognitieve karakteristieken. Hoewel het in het bestek van deze bijdrage onmogelijk is de determinanten van geslachtsverschillen in laatstvermelde kenmerken ten gronde te analyseren, toch lijkt het ons aangevoelen hieraan enige aandacht te besteden. De identiteitsontwikkeling van meisjes vertoont immers grondige verschillen met die van jongens. Hierin kan een aangrijpingspunt gevonden worden voor de verklaring van geslachtsverschillen in non-cognitieve kenmerken, in casu deviant gedrag.

De leefwereld van meisjes wordt in de eerste plaats gestructureerd door de gezinssocialisatie. Deze is er op gericht meisjes de gedragspatronen, vaardigheden, behoeften en interessen aan te leren die in overeenstemming kunnen gebracht worden met sociale voorschriften omtrent de meisjes- en vrouwenrol in de maatschappij. Hoewel er in dit opzicht sociale klasseverschillen optreden (waardoor meisjes uit sociaal hoger gesitueerde middens minder het voorwerp uitmaken van sekse-stereotiepe socialisatie), wordt de status en reputatie van meisjes primair geëvalueerd tegen de achtergrond van de wijze waarop zij de hen toegeschreven (ascribed) rolverwachtingen weten in te vullen: "The adolescent girls' reputation is based on the public evaluation of an ascribed role - her female social role. The implications of this observation are far-reaching. It means, first of all, that girls have fewer opportunities for high positive valuation since the highest social rewards come

from the performance of achieved roles. Furthermore, the adolescent girl is burdened with the threat of severe negative valuations and sanctions for the non-performance of an ascribed role. So the adolescent girl finds herself in the rather untenable position of receiving few positive valuations for maintaining a good reputation and of receiving severe sanctions for failing to do so" (Poveda, 1975: 135). Meisjes leren derhalve hun prestatie-motivatie te kanaliseren in de richting van sociale vaardigheden (Frazier en Sadker, 1973; Stein en Bailey, 1973). Dit maakt hun identiteitsontwikkeling in belangrijke mate afhankelijk van interpersoonlijke relaties. De bevinding dat meisjes als gevolg van hun differentiële waardensocialisatie in vergelijking met jongens een groter zelfbewustzijn (en een verhoogde kwetsbaarheid) vertonen (Rosenberg en Simmons, 1975; Simmons en Rosenberg, 1975) dient in dezelfde context geïnterpreteerd te worden.

Terwijl de socialiserende rol van het gezin in dit opzicht grondig gedocumenteerd is, werd tot voor kort slechts marginale aandacht besteed aan de wijze waarop dominante opvattingen over masculiniteit en feminiteit gereproduceerd en versterkt worden door de school. Als secundair socialisatie-instituut is de school wellicht de institutie bij uitstek waar meisjes met de meest contradictoire (rol)verwachtingen geconfronteerd worden. Het functioneren van meisjes op school dient geplaatst te worden in een spanningsveld waarbij zij enerzijds verwacht worden de schoolse kennis te assimileren terwijl het socialisatieproces er anderzijds op gericht is hun gedrag te sturen in de richting van hun (ondergeschikte) vrouwelijke rol. Kan uit sommige onderzoeken afgeleid worden dat meisjes op school minder relationele problemen ervaren dan jongens (Stanton, 1974; Wiggins, 1973), dan doen de verschillen in zelfwaardering en vooral zelfbewustzijn naar geslacht enerzijds (Rosenberg en Simmons, 1975; Simmons e.a., 1979) en de opmerkelijke daling van de schoolresultaten van meisjes vanaf de eerste jaren van het secundair onderwijs (Maccoby en Jacklin, 1975; Meighan en Doherty, 1975; Sharpe, 1976) anderzijds het vermoeden rijzen dat de schoolse situatie voor veel meisjes niet onproblematisch verloopt. Bovendien blijken de schoolse ervaringen van jongeren te variëren naar gelang hun sociale status. Zo bleek uit een studie van Harper en Collins (1975) dat meisjes weliswaar meer aanpassingsproblemen ondervonden op school dan jongens maar dat het effect van de factor 'geslacht' interacteerde met dit van de factor 'sociale klasse'. Terwijl de aard van de door jongeren gerapporteerde problemen weinig verschilde naar geslacht en sociale

klasse, scoorden arbeidersmeisjes (gevolgd door arbeidersjongens, middenklasse-meisjes en ten slotte middenklasse-jongens) het hoogst in elk van de onderzochte probleemcategorieën. Hieruit kan besloten worden dat niet alleen de factor 'geslacht' maar ook de sociale positie van jongeren hun onderwijservaringen structureren.

Specifiek m.b.t. de verklaring van deviant gedrag van meisjes, vormt de wijze waarop met name arbeidersmeisjes (die toch een meerderheid uitmaken van het justitiële beschermingscliënteel) op school ingepast worden in hun 'vrouwelijke rol' een belangrijk onderzoeksterrein. De leefwereld van arbeidersmeisjes kan slechts begrepen worden vanuit de interactie van hun geslachtspositie enerzijds en hun sociale klassepositie anderzijds. In eerste instantie kan verwezen worden naar het milieuspecifieke socialisatieproces waarvan meisjes uit sociaal minder begoede middens het voorwerp uitmaken. De rolmodellen die hen ter beschikking staan houden veel minder toekomstperspectieven in dan dit het geval is voor meisjes uit de middenklasse. Conformiteit i.p.v. zelfbepaling en de ontwikkeling van vaardigheden die voornamelijk betrekking hebben op de uitbouw van de reproductieve functie die vrouwen binnen het (arbeiders)gezin vervullen i.p.v. het vooruitzicht op een school- en een latere beroeps carrière, zijn kenmerken van wat Meijnen (1979) het 'milieuspecifieke oriëntatieproces' van de lagere sociale klassen noemt. De conditionering tot vrouwelijkheid vindt haar vervolg op school. Arbeidersmeisjes, waarvan er velen in het technisch- en beroepsonderwijs terechtkomen, worden op school geconfronteerd met de burgerlijke ideologie die van meisjes verwacht dat ze onderdanig, gehoorzaam en passief zijn. Het toekomstbeeld waarvoor veel van deze niet-academisch geschoolde meisjes zich geplaatst zien is dat van het huwelijk en het moederschap, al dan niet gecombineerd met een tewerkstelling in vaak laag gekwalificeerde beroepen. Het carrière-perspectief van arbeidersmeisjes wordt op school op tweevoudige wijze ingebouwd. Door het officiële curriculum (d.w.z. een vakkenpakket waarmee de uitbouw van huishoudelijke vaardigheden beoogd wordt) worden meisjes voorbereid op hun latere reproductieve rol in het gezin. Veel subtieler verloopt het proces van wat doorgaans 'the hidden curriculum' (het verborgen leerplan) genoemd wordt. Hiermee wordt verwezen naar het geheel van latente socialisatieprocessen waardoor meisjes, via de confrontatie met geslachtsspecifieke rolverwachtingen, de dominante beelden van vrouwelijkheid internaliseren (4). Op deze wijze worden meisjes ingevoegd in wat McRobbie (1978) 'de cultuur van de vrouwelijkheid' noemt.

Hoewel een meerderheid van de arbeidersmeisjes zich neerlegt bij het proces van de geslachtsspecifieke rollensocialisatie op school, toch vormen de schoolse ervaringen voor een deel onder hen de aanzet tot individuele en/of collectieve weerstand. Geplaatst tegenover de weinig rooskleurige toekomstperspectieven die hen voorgehouden worden, ervaren zij hun schoolse situatie als een monotone aangelegenheid. Sommige meisjes sluiten zich hierdoor af van het school- en klasgebeuren. In dergelijke gevallen worden passiviteit, zwijgzaamheid en onverschilligheid als middelen gekozen tot verzet op school. Het verzet tegen de school, en vooral tegen de dominante beelden van vrouwelijkheid, kan ook actievere vormen aannemen. In dit opzicht kan verwezen worden naar studies waarin de beschrijving van de ontwikkeling van meisjesculturen op school centraal staat (zie o.m. McRobbie en Garber, 1976; McRobbie, 1978; Te Poel en Hesseling, 1980; Griffin, 1982). Meisjes- en jongensculturen op school die als gemeenschappelijk kenmerk hebben dat ze (collectieve) uitingen zijn van de wijze waarop jongeren hun onderwijs ervaren, verschillen grondig in de manier waarop ze zich op school manifesteren. Terwijl de anti-schoolhouding van jongens tot uiting komt onder de vorm van ordeverstoring gedrag (zie o.m. Willis, 1977; Grob e.a., 1982; Mooij, 1982), beschrijven voormelde auteurs het verzet van meisjes in termen van een (overdreven) benadrukking van hun vrouwelijkheid: "... one way in which the girls combat the class-based and oppressive features of the school is to assert their 'femaleness', to introduce to the classroom their sexuality and their physical maturity in such a way as to force the teachers to take notice. A class instinct then finds expression at the level of jettisoning the official ideology of girls in the school (neatness, obligence, appliance, femininity, passivity, etc.) and replacing it with a more feminine, even sexual one" (McRobbie, 1978: 104) (5). Dergelijke schoolhouding en het gedrag dat ermee gepaard gaat roept bij leraars en schooldirecties stereotiepe reacties op. De door meisjes ten toon gespreide zelfbewuste uitingen van vrouwelijkheid worden geïnterpreteerd in termen van ontregelde seksualiteit. Ook ouders (en vooral degenen uit de lagere sociale klassen) zien door voornoemd gedrag de (seksuele) reputatie van hun kinderen in het gedrang komen. Tegen de achtergrond hiervan dient o.i. het gegeven geplaatst te worden dat arbeidersmeisjes relatief oververtegenwoordigd zijn in de gerechtelijke statistiek. De verklaring ervan houdt voor een niet onbelangrijk deel verband met het feit dat heel wat gerechtelijke tussenkomsten geschieden op initiatief van ouders. Hierachter gaat een onmiskenbaar klasse-effect schuil. De reden hiervan dient gezocht te worden in het feit dat arbeidersgezinnen over veel

minder extra-legale hulpmiddelen beschikken voor de oplossing van adolescentieproblemen. De middenklasse, daarentegen lost veel van haar problemen op langs niet-justitiële weg. Het samengaan van het fenomeen van de ouderlijke aanklacht en de door het gerecht gehanteerde beschermingsfilosofie is niet vreemd aan de vaststelling dat vooral (arbeiders)meisjes terug te vinden zijn in de groep op beschermingsgronden gemelde jongeren: "Divergent views of morality held by parents or community officials not only place girls at a greater disadvantage than boys, but exert an extra burden on lower status girls as well. Middle and upper class parents are likely to place a premium on the reputation of their children (as well as their own) which they hesitate to risk by bringing their disobedient daughters into court... The poor, in contrast, are often denied access for dealing with disobedient children other than referral to court" (Sussman, 1977: 183).

Blijven bovenvermelde beschouwingen over sekse-specifieke socialisatie in beginsel beperkt tot de schoolse situatie, dan kunnen de langs deze weg ontwikkelde gezichtspunten ook aangewend worden in de deviantiesociologie en behoort een integratie ervan met reeds bestaande theorieën tot de mogelijkheden. Een voorbeeld hiervan is de sociale controletheorie van Hirschi (1969). Het is zijn hypothese dat de kwaliteit van de relaties met significante anderen (gehechtheid, attachment) samen met de gerichtheid op en de participatie in conventionele activiteiten (resp. betrokkenheid, commitment en gebondenheid, involvement) en ten slotte de mate waarin de geldigheid van de algemeen aanvaarde waarden en normen onderschreven worden (overtuigingen, beliefs) als voornaamste criminaliteits-belemmerende factoren voor het individu doorgaan. Centraal in het voornamelijk schaarse aantal toepassingen van de controletheorie voor de verklaring van sekse-verschillen in criminaliteit staat de gedachte dat deze veroorzaakt worden door verschillen in attachment tussen jongens en meisjes. Aangenomen wordt dat meisjes niet alleen een sterkere gehechtheid hebben aan hun ouders, maar eveneens andere rol-objectieven ontwikkelen dan jongens. Terwijl bij deze laatste de betrachting van statusdoelen vooropgesteld wordt, staat de participatie in interpersoonlijke relaties bij meisjes op het voorplan (Stein en Bailey, 1973; Chodorow, 1978). Op grond hiervan kan verondersteld worden dat het ontbreken van positief-affectieve relaties voor meisjes en het niet op elkaar afgestemd zijn van succesdoelen en geïnstitutionaliseerde middelen voor jongens als voornaamste risicofactoren voor het ontstaan van delinquent gedrag fungeren (Morris, 1964). Vandaar ook dat de controletheorie vooral geschikt geacht wordt voor de verklaring van meisjescriminaliteit (Box, 1981).

Voormelde uitgangspunten worden evenwel slechts gedeeltelijk bevestigd door empirisch onderzoek. In overeenstemming met de verwachtingen is de bevinding van Krohn en Massey (1980) dat de controletheorie meer van de variantie in delinquent gedrag bij meisjes dan bij jongens verklaart. De resultaten van een onderzoek van Bruinsma leveren hier eveneens een bevestiging van. Canter (1982) daarentegen besluit dat niet-tegenstaande gezinsvariabelen significant samenhangen met delinquent gedrag, deze niet naar voren kunnen geschoven worden ter verklaring van verschillen in delinquent gedrag naar geslacht. Voorts dient opgemerkt te worden dat zowel uit laatstvermelde studie als uit het onderzoek van Bruinsma bleek dat jongens en meisjes onderling weinig verschillen in de mate van gehechtheid aan ouders.

Het door sommige auteurs (zie o.m. Rutenfrans, 1983) aangehaalde argument dat delictenplegende meisjes vaker uit gebroken gezinnen afkomstig zijn, dient eveneens met de nodige voorzichtigheid beoordeeld te worden. Traditionele verklaringen waarin de gezinstoestand als een voornamelijk determinant van meisjescriminaliteit wordt aangewezen, zijn immers grotendeels gebaseerd op gegevens over geregistreerde jeugdmisdadigheid (zie o.m. Monahan, 1957; Gibbons en Griswold, 1957). Verder bleek uit studies over selectiviteit in de rechtspleging dat de gezinstoestand vaak een selectiecriterium voor gerechtelijk ingrijpen vormt (zie o.m. Junger-Tas, 1976; Dungworth, 1977). Bovendien wijzen de bevindingen van onderzoeken niet eenduidig in de richting van een vooral t.a.v. meisjes geldende impact van gebroken gezinnen. Het effect van de factor 'gezinstoestand' blijkt alnaargelang de aard van de beschouwde delicten en de socio-demografische kenmerken van de bestudeerde steekproeven gedifferentieerd (en genivelleerd) te worden (zie o.m. Hennessy e.a., 1978; Wilkinson, 1980; Rankin, 1983). Vermeldenswaard is tevens een recentelijk uitgevoerde studie van Gove en Crutchfield (1982). Hieruit bleek dat kenmerken van de relatie tussen ouders (w.o. huwelijksverstandhouding) en het gezinsstructurele kenmerk 'gebroken gezin' meer bij jongens dan bij meisjes als predictoren van delinquent gedrag doorgingen. Hoewel de aard van de ouder-kind relatie voor beide geslachten een niet te verwaarlozen effect uitoefende in geval het jongeren uit intacte gezinnen betrof, bleek de globale predictieve kracht van deze factor gering te zijn. Voor jongens uit gebroken gezinnen verdween het effect van de ouder-kind relatie, terwijl deze factor voor meisjes uit gebroken gezinnen de meest doorslaggevende was voor het voorspellen van delinquent gedrag. Een verklaring hiervan in termen van differentiële socialisatie vinden we bij

Wilkinson (1980). Gezien de aanwezigheid van persoonlijke relaties van primair belang geacht worden voor de modellering van het meisje en daar bij meisjessocialisatie de nadruk komt te liggen op het aangaan van stabiele relaties, is het denkbaar dat het geheel of gedeeltelijk wegvallen van de ouderlijke binding door meisjes moeilijker verwerkt wordt. Het eventueel effect hiervan op delinquent gedrag is te beschouwen als een gevolg van deze door het socialisatieproces in de hand gewerkte differentiële waardering van het gebroken gezin naar geslacht. Tenslotte dient nog de bedenking gemaakt te worden dat rekening houdend met de dubbele standaard van moraliteit waarmee uiteenlopende gedragingen van jongens en meisjes beoordeeld worden, de mogelijkheid blijft bestaan dat strenger wordt opgetreden t.a.v. delicten die een overtreding op geslachtsspecifieke rolverwachtingen inhouden. Als rechtstreeks bewijs hiervan fungeert de bevinding van Datasman en Scarpitti (1975: 37) dat geregistreerde meisjes enkel significant meer uit gebroken gezinnen kwamen indien het om statusdelicten ging. Justitiële reacties blijken dus te variëren naar gelang de gezinstoestand.

Uit dit, weliswaar onvolledig, overzicht kan opgemaakt worden dat gezinsvariabelen niet als enige predictoren kunnen doorgaan voor de verklaring van geslachtsverschillen in delinquent gedrag. Differentiële socialisatie grijpt niet alleen plaats binnen het gezin. Ook op school en in de vrije tijd maken meisjes het voorwerp uit van (in)formele sociale controle waardoor de feitelijke mogelijkheden tot deviante socialisatie, tot communicatie omtrent de voor het plegen van (sommige) delicten vereiste technische vaardigheid, e.a. veel beperkter zijn. Hoewel gegevens over geregistreerde jeugdmisdadigheid deze vooronderstelling onderschrijven door aan te tonen dat de door meisjes gepleegde (status)delicten meestal alleen gepleegd worden, wijzen self-report studies juist het tegenovergestelde uit. Naast de variabiliteit in het delictpatroon tonen veel van deze studies aan dat meisjes vaak delicten plegen in gezelschap van leeftijdsgenoten (Hindelang, 1976; Erickson en Jensen, 1977; Giordano en Cernkovich, 1979). Bij de verklaring van meisjescriminaliteit kan de rol van de peer group derhalve niet uit de weg gegaan worden. Evenzeer van belang is de structureel ongelijke positie van meisjes in vergelijking met die van jongens. Terwijl van laatstgenoemden verwacht wordt dat zij zich voorbereiden op het bereiken van een latere sociale positie, wordt het proces van statusoeeïgening bij meisjes in ruime mate bepaald door verwachtingen omtrent hun sociaal-expressieve rol. Gesteld kan worden dat meisjes die hun doeleinden ook definiëren in termen van het verwezenlijken van studie- en

beroepsaspiraties en het bereiken van zelfstandigheid en onafhankelijkheid, meer barrières zullen ontmoeten dan meisjes die het traditioneel rollenmodel geïnternaliseerd hebben. Net zoals dit het geval is voor jongens kan hier de hypothese geformuleerd worden dat percepties omtrent ongelijke kansen en de daaruit voortvloeiende gevoelens van deprivatie, ook bij meisjes een aangrijpingspunt vormen voor de verklaring van hun delinquent gedrag. Illustratief hiervoor is de studie van Datesman e.a. (1975). Hieruit bleek dat deprivatiegevoelens sterker samenhangen met delinquent gedrag van meisjes dan bij jongens het geval was. Als verklaring voor dit onverwachte resultaat stellen Datesman e.a. (1975: 117) dat "... girls may require a greater 'push' into delinquency than boys. Girls may recognize the greater stigma attached to delinquent behavior for them than for boys in terms of achieving their respective goals, and may be more hesitant to engage in delinquent activities". Delinquent gedrag van meisjes veronderstelt m.a.w. een complexer psychologisch proces. Meisjes die zich geplaatst zien voor een bepaalde probleemsituatie (in casu: percepties van ongelijke mogelijkheden) ondervinden meer drempels om over te gaan tot deviant en delinquent gedrag. Dit laatste moet eerst in overeenstemming kunnen gebracht worden met hun waardenoriëntaties.

4. Besluit

In deze bijdrage werd vertrokken van de vaststelling dat deviant gedrag van meisjes gedurende decennia slechts marginale aandacht kreeg in de criminologie. Inherent aan de individueel-pathologische verklaringen van meisjescriminaliteit was de opvatting dat dit laatste onverenigbaar geacht werd met de 'vrouwenrol'. Het hanteren van een traditioneel vrouwbeeld en de hiermee verband houdende dubbele standaard van moraliteit kunnen verantwoordelijk gesteld worden voor de sekspecifieke beoordeling van wat afwijkend gedrag van meisjes is. Het gegeven dat meisjes overwegend geregistreerd worden op grond van statusdelicten vormt hiervan een duidelijk bewijs.

Onder invloed van de bevindingen van self-report studies kwam evenwel vast te staan dat het deviantie- en delinquentiepatroon van meisjes sterke gelijkenissen vertoont met dit van jongens. Anderzijds droeg de door vertegenwoordigers van de

feministische criminologie geformuleerde emancipatiehypothese bij tot een heropflakking van de roltheoretische benadering van meisjescriminaliteit. Werd hiermee de aandacht gevestigd op het socialisatieproces als een sekse-specifiek gebeuren, dan moet hier aan toegevoegd worden dat het veronderstelde verband tussen masculinisering van vrouwelijk gedrag en criminaliteit niet ondersteund wordt door empirisch onderzoek. Evenmin biedt de emancipatiehypothese een afdoende verklaring voor de wijze waarop geslachtsrollen gesocialiseerd worden. Verklaringen van geslachtsverschillen in deviant en delinquent gedrag dienen te starten met de analyse van de processen langs dewelke vooral meisjes in de bestaande sekse-verhoudingen ingevoegd worden. Kwantitatieve en kwalitatieve geslachtsverschillen in deviant gedrag moeten m.a.w. in verband gebracht worden met de processen van differentiële, d.w.z. sekse-specifieke, socialisatie. Zoals hierboven beschreven, bevinden meisjes zich in een andere positie dan jongens. Deze wordt in de eerste plaats bepaald door de hen toegeschreven geslachtsrol. Omwille hiervan is het belangrijk de reacties van meisjes op hun leefsituatie (en dus ook hun deviant gedrag) te plaatsen in de context van de door sociale controle-instanties (gezin, school, gerecht) beoogde inpassing van meisjes in 'de cultuur van de vrouwelijkheid'. Tegelijkertijd kan hierdoor onderzocht worden in hoeverre sociaal-culturele en sociaal-structurele factoren zowel voor meisjes als voor jongens criminaliteitsbelemmerend of -bevorderend werken.

SAMENVATTING

Lange tijd maakte het fenomeen 'deviant gedrag van meisjes' binnen de criminologie een verwaarloosd studieterrein uit. De voornamelijk psychologische verklaringen van deviant gedrag van meisjes leidden dan ook tot de individualisering van de oorzaken ervan.

Een belangrijke aanzet tot de hernieuwde belangstelling voor deviant gedrag van meisjes vormen onderzoekingen naar de niet-geregistreerde jeugdmisdadigheid waaruit blijkt dat het deviantie- en delinquentiepatroon van meisjes sterke gelijkenissen vertoont met dit van jongens. Anderzijds wordt door studies over selectiviteit in de rechtspleging gewezen op de paternalistische bescherming waarvan vooral meisjes het voorwerp uitmaken en op het hanteren van een dubbele standaard

van moraliteit waarmee gedragingen van jongens en meisjes op verschillende wijze als deviant geklasseerd worden.

Mede onder invloed van de door de feministische criminologie gelanceerde emancipatiehypothese valt er de laatste jaren een toegenomen belangstelling te constateren voor de roltheoretische benadering van meisjescriminaliteit. De resultaten van empirisch onderzoek wijzen evenwel niet eenduidig in de richting van het door aanhangers van de emancipatiehypothese veronderstelde verband tussen masculinisering van vrouwelijk gedrag enerzijds en toegenomen vrouwen- en meisjescriminaliteit anderzijds. Bovendien de kritiek dat de emancipatiehypothese gebaseerd is op traditionele assumpties omtrent de geslachtsrollen, wordt hierin ook geen aandacht besteed aan de processen langs dewelke geslachtsrollen vastgelegd worden en op welke wijze deze laatste kunnen verbonden worden met sekseverschillen in deviant gedrag. In deze bijdrage wordt geargumenteed dat een startpunt voor de verklaring van geslachtsverschillen in deviant gedrag gelegen is in de analyse van socialisatieprocessen die het gedrag van jongens en meisjes sturen in de richting van de overeenkomstig hun sekse geldende sociale rollen. Terwijl hierdoor duidelijk wordt dat de factoren die aan de basis liggen van deviant en delinquent gedrag zowel bij meisjes als bij jongens dezelfde kunnen zijn, kunnen geslachtsspecifieke socialisatieprocessen (althans gedeeltelijk) verantwoordelijk gesteld worden voor de differentiële belangrijkheid naar geslacht van criminaliteitsbelemmerende of -bevorderende factoren.

SUMMARY

Unlike male delinquency, the phenomenon of female deviance has received only marginal attention in criminology. Relying on the common-sense assumption that female deviance does relatively little harm to society, explanations centered around psychological factors. Consequently, the etiology of female deviance was individualized.

Recently, however, the topic of sex differences in deviant and delinquent behaviour has become an important research topic in criminology. A major impetus to the renewed interest in female deviance has been given by self-report studies of juvenile

delinquency, which show the similarity of both male and female deviant behaviour. Furthermore, studies of judicial selectivity draw attention to the paternalistic ideology of the juvenile justice system and the handling of double standards of morality in evaluating the significance of male and female misbehaviour.

At the theoretical level, representatives of feminist criminology assume a relationship between changing gender roles and the masculinization of female behaviour at the one hand and increasing female criminality at the other. However, the so-called 'emancipation-hypothesis' deserves no clear support from empirical research and also seems to be based on traditional assumptions concerning gender roles. As will be shown in this paper, research on the causes of female deviance should start with an analysis of the processes by which gender roles are acquired. While such an analysis supports the idea that the factors leading to deviance may be the same in the case of female and male deviance, gender-role socialization can (at least in part) account for the differential importance of deviant-producing or -inhibiting factors.

NOTEN

- (1) Onder statusdelicten worden gedragingen verstaan die samenhangen met de adolescentiestatus (spijbelen, weglopen van huis, onhandelbaarheid, e.a.) en die, niet-tegenstaande dat ze voor strafrechtelijk meerderjarigen niet kunnen ingeroepen worden als een reden tot gerechtelijke interventie, tot de jurisdictie van de jeugdrechtbanken behoren. Illustratief hiervoor is de Belgische wet op de jeugdbescherming (8 april 1965) die in een juridisch ingebouwde differentiëring tussen statusdelicten en misdrijven voorziet. Justitiële tussenkomst is mogelijk t.a.v. jongeren die conflicten hebben met hun ouders (art. 36, 1°: klacht van wangedrag en onbuigzaamheid), in moreel gevaar verkeren (art. 36, 2°) of van huis weglopen (art. 36, 3°). In de categorie statusdelicten horen ook de tussenkomsten thuis t.a.v. jongeren die in overtreding zijn met de wet op de schoolplicht (art. 36, 5°) of wier gedrag strijdig geacht wordt met de wet op de zedelijke bescherming van de jeugd (art. 91, § 11). Ten slotte kunnen ook jongeren die een als misdrijf omschreven feit gepleegd hebben (art. 36, 4°) het voorwerp uitmaken van een gerechtelijke maatregel. Strikt genomen kan de kwalificatie 'moreel gevaar' (art. 36, 2°) niet als een

statusdelict geklasseerd worden aangezien het hier niet gaat om gedragingen van jongeren maar om een toestand die nadelig beschouwd wordt voor de opvoeding van minderjarigen. Voor een uitgebreide behandeling van deze problematiek verwijzen wij naar de publicatie Het statusdelikt, werkdocument 10 van het Seminarie voor Jeugdwezijn en Volwassenenvorming, R.U.Gent, 1982.

- (2) Een voorbeeld hiervan vormt de kwalificatie 'moreel gevaar' zoals omschreven in art. 36, 2° van de Belgische wet op de jeugdbescherming. Hierdoor wordt gerechtelijk ingrijpen mogelijk t.a.v. minderjarigen 'wier gezondheid, veiligheid of zedelijkheid gevaar loopt hetzij wegens het milieu waarin ze leven hetzij wegens hun bezigheden, of wanneer de omstandigheden waarin ze worden opgevoed, gevaar opleveren door het gedrag van degenen die hen onder hun bewaring hebben'.
- (3) De wellicht meest gekende toepassing van deze gedachten-gang vormt Cohen's poging (1955) een verklaring van delinquent gedrag te formuleren in termen van sociaal-structurele factoren. Delinquent gedrag van arbeiders-jongens wordt door Cohen beschouwd als het resultaat van hun onvermogen status te verwerven in een door middenklasse-waarden gedomineerde samenleving, waarvan de school een belangrijke component vormt. Hoewel Cohen niet ontkent dat ook meisjes statusfrustraties kunnen oplopen meent hij dat de rolobjectieven van meisjes zich veeleer situeren in het aangaan van stabiele heteroseksuele relaties. Terwijl delinquent gedrag van jongens als rol-expressief wordt beschouwd, is zulks geenszins het geval met deviant gedrag van meisjes. Dit laatste wordt onverenigbaar geacht met de 'vrouwenrol'.
- (4) Davies en Meighan (1975: 171) definiëren het verborgen leerplan als "... a term used to refer to those aspects of learning in schools that are unofficial or unintentional, or undeclared consequences of the way in which teachers organize and execute teaching and learning".
- (5) Hieruit blijkt tevens het contradictoire karakter van dergelijk gedrag. Hoewel meisjes zich op deze wijze kunnen verzetten tegen dominante beelden van vrouwelijkheid, passen zij zich tegelijkertijd aan hun vrouwelijke rol aan (zie hierover Te Poel en Hesseling, 1980).

BIBLIOGRAFIE

- ADLER, F., Sisters in crime. New York, McGraw-Hill, 1975.
- AGETON, S.S., The dynamics of female delinquency, 1976-1980, Criminology, 21(1983), 555-584.
- BOX, S., Deviance, reality and society. London, Holt, Rinehart & Winston, 1981.
- BRUINSMA, G.J.N., De controletheorie voor het grote en kleine verschil, Tijdschrift voor Criminologie, 25(1983), 96-104.
- CANTER, R.J., Family correlates of male and female delinquency, Criminology, 20(1982), 149-167.
- CHESLEY-LIND, M., Young women in the arms of the law, in BOWKER, L.H. (ed.), Women, crime and criminal justice, Lexington, Lexington Books, 1978, 171-196.
- CHODOROW, N., The reproduction of mothering. Berkeley, University of California Press, 1978.
- COHEN, A.K., Delinquent boys. The culture of the gang. New York, The Free Press, 1955.
- CULLEN, F.T., GOLDEN, K.M. & CULLEN, J.B., Sex and delinquency: A partial test of the masculinity hypothesis, Criminology, 17(1979), 301-310.
- DATESMAN, S.K. & SCARPITTI, F.R., Female delinquency and broken homes. A re-assessment, Criminology, 13(1975), 33-55.
- DATESMAN, S.K., SCARPITTI, F.R. & STEPHENSON, R.M., Female delinquency: An application of self and opportunity theories, Journal of Research in Crime and delinquency, 12(1975), 107-123.
- DAVIES, L., Deadlier than the male. Girls' conformity and deviance in school, in BARTON, L. & MEIGHAN, R. (eds.), Schools, pupils and deviance, Driffield, Nafferton Books, 1979, 59-73.
- DAVIES, L. & MEIGHAN, R., A review of schooling and sex roles, Educational Review, 27(1975), 165-178.

- DUNGWORTH, T., Discretion in the juvenile justice system: The impact of case characteristics on prehearing detention, in FERDINAND, Th. (ed.), Juvenile delinquency, London, Sage Publications, 1977, 19-43.
- ERICKSON, M.L. & JENSEN, G.F., Delinquency is still group behavior ! Toward revitalizing the group premise in the sociology of deviance, Journal of Criminal Law and Criminology, 68(1977), 262-273.
- FRAZIER, N. & SADKER, M., Sexism in school and society, New York, Harper & Row, 1973.
- GIBBONS, D.C. & GRISWOLD, M.J., Sex differences among juvenile court referrals, Sociology and Social Research, 42(1957), 106-110.
- GIORDANO, P.C. & CERNKOVICH, S.A., On complicating the relationship between liberation and delinquency, Social Problems, 26(1979), 467-481.
- GOLD, M. & REIMER, D.J., Changing patterns of delinquent behavior among Americans 13 through 16 years old: 1967-1972, Crime and Delinquency Literature, 7(1975), 483-517.
- GOVE, W.R. & CRUTCHFIELD, R.D., The family and juvenile delinquency, Sociological Quarterly, 23(1982), 301-319.
- GRIFFIN, Ch., Meisjesculturen: 'Romantiek' herzien, in DIEKERHOF, E. (red.), Leren, wat moet je ermee ? Over jeugdcultuur en onderwijs, Muiderberg, Dick Coutinho, 1982, 55-76.
- GROB, P., HUSKEN, R., KORSTEN, G., LEERMAKERS, H. & POTTING, J., Ik doe liever iets met m'n hand dan met m'n kop, in DIEKERHOF, E. (red.), op.cit., 19-36.
- GROSSER, G.H., Juvenile delinquency and contemporary American sex roles, Ph.D. Dissertation, Harvard University, 1951.
- HARPER, J. & COLLINS, J.K., A differential survey of the problems of privileged and underprivileged adolescents, Journal of Youth and Adolescence, 4(1975), 349-358.
- HARRIS, A.R., Sex and theories of deviance: Toward a functional theory of deviant type-scripts, American Sociological Review, 42(1977), 3-16.
- HAZEKAMP, J., Arbeidersjongeren. Een sociaal-pedagogische kritiek. Boom, Meppel, 1980.

- HENNESSY, H., RICHARDS, P. & BERK, R., Broken homes and middle-class delinquency. A re-assessment, Criminology, 15(1978), 505-527.
- Het Statusdelikt, Werkdocument 10 van het Seminarie voor Jeugdwezijn en Volwassenenvorming, R.U.Gent, 1982.
- HINDELANG, M.J., Age, sex and the versatility of delinquent involvements, Social Problems, 18(1971), 522-534.
- HINDELANG, M.J., With a little help from their friends: Group participation in reported delinquent behavior, British Journal of Criminology, 16(1976), 109-125.
- HIRSCHI, T., Causes of delinquency. Berkeley, University of California Press, 1969.
- JAMES, J. & THORNTON, W., Women's liberation and the female delinquent, Journal of Research in Crime and Delinquency, 17(1980), 230-244.
- JENSEN, G.F. & EVE, R., Sex differences in delinquency: An examination of popular sociological explanations, Criminology, 13(1976), 427-448.
- JUNGER-TAS, J., Verborgene jeugddelinquentie en gerechtelijke selectie. Brussel, Studiecentrum voor Jeugdmisdadigheid, 1976.
- KLAASSEN, C.A.C., Sociologie van de persoonlijkheidsontwikkeling. Verkenningen in de socialisatietheorie. Deventer, Van Loghum Slaterus, 1981.
- KROHN, M.D. & MASSEY, J.L., Social control and delinquent behavior: An examination of the elements of the social bond, Sociological Quarterly, 21(1980), 529-543.
- MACCOBY, E.E. & JACKLIN, C.N., The psychology of sex differences. London, Oxford University Press, 1975.
- McROBBIE, A., Working class girls and the culture of femininity, in Contemporary cultural studies II: Women take issue, London, Huteson, 1978, 96-108.
- McROBBIE, A. & GARBER, J., Girls and subcultures, in HALL, S. & JEFFERSON, T. (eds.), Resistance through rituals. Youth subcultures in post-war Britain, London, Huteson, 1976, 209-222.
- MEIGHAN, R. & DOHERTY, J. (eds.), Education and sex roles, Educational Review, 27(1975), 163-256 (special issue).

- MEIJNEN, G.W., Maatschappelijke achtergronden van intellectuele ontwikkeling. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1979.
- MONAHAN, T.P., Family status and the delinquent child: A reappraisal and some new findings, Social Forces, 35(1957), 250-258.
- MOOIJ, T., Onderwijsleersituatie en lesondergravend gedrag onder l.t.o.-leerlingen, in DIEKERHOF, E. (red.), op.cit., 39-52.
- MORRIS, R.R., Female delinquency and relational problems, Social Forces, 43(1964), 82-89.
- NORLAND, S., WESSEL, R.C. & SHOVER, N., Masculinity and delinquency, Criminology, 19(1981), 421-433.
- NORLAND, S., JAMES, J. & SHOVER, N., Gender role expectations of juveniles, Sociological Quarterly, 19(1979), 545-554.
- POVEDA, T.G., Reputation and the adolescent girls, Adolescence, 10(1975), 127-136.
- RANKIN, J.H., The family context of delinquency, Social Problems, 30(1983), 466-479.
- ROSENBERG, M. & SIMMONS, R.G., Sex differences in the self-concept in adolescence, Sex Roles, 1(1975), 147-159.
- RUTENFRANS, C., Hirschi, Opp en vrouwencriminaliteit, Tijdschrift voor Criminologie, 25(1983), 82-89.
- SHARPE, S., Just like a girl. Harmondsworth, Penguin, 1976.
- SIMON, R.J., Women and crime. Lexington, Lexington Books, 1975.
- SIMMONS, R.G., BLYTH, D.A., VAN CLEAVE, E.F. & BUSH, D.M., Entry into early adolescence: The impact of school structure, puberty and early dating on self-esteem, American Sociological Review, 44(1979), 948-967.
- SMART, C., The new female criminal: Reality or myth? British Journal of Criminology, 19(1979), 50-59.
- STANTON, M., The concept of conflict at adolescence, Adolescence, 9(1974), 537-546.

- STEFFENSMEIER, D.J. & STEFFENSMEIER, R.H., Trends in female delinquency: An examination of arrest, juvenile court, self-report and field data, Criminology, 18(1980), 62-85.
- SUSSMAN, A., Sex-based discrimination and PINS jurisdiction, in TEITELBAUM, L.E. & GOUGH, A.R. (eds.), Beyond control. Status offenders in the juvenile court, Cambridge, Mass., Ballinger, 1977, 179-199.
- STEIN, A.H. & BAILEY, M.M., The socialization of achievement motivation in females, Psychological Bulletin, 80(1973), 345-366.
- TE POEL, Y. & HESSELING, J., Meisjes en de cultuur van de vrouwelijkheid, Psychologie en Maatschappij, 10(1980), 57-75.
- WIGGINS, R.G., Differences in self-perceptions of ninth grade boys and girls, Adolescence, 8(1973), 491-496.
- WILKINSON, K., The broken home and delinquent behavior: An alternative interpretation of contradictory findings, in HIRSCHI, T. & GOTTFREDSON, M. (eds.), Understanding crime. Current theory and research, London, Sage Publications, 1980, 21-42.
- WILLIS, P., Learning to labour. How working class kids get working class jobs. Westmead, Farnborough, Saxon House, 1977.